

megjelölése mellett, annál bizonyosabban jelentsék be a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministeriumnál, mert a pályázati feltételeknek bármely legkisebb részben való meg nem tartása esetében a versenyben részt nem vehetnek.

Budapesten, 1887. évi márczius hó 18-án.

*A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi
m. kir. ministerium.*

K ü l ö n f é l é k.

Makkgubacsok. 1. Az *Andricus* vagy *Aphilothrix lucida* Hart. gömbölyded, cseresznye vagy dió nagyságú gubacs. Nyélalaku vagy fonálképű merev nyulványai sugarak módjára terjednek szét s rozsdaszínű, ragadós gömböcskével végződnek. Ez a gubacs a cser fiatalabb makkcsészéjéhez is hasonlít, de szálai szőrtelenek, fénylők, ezenfelül rendszeren más tölgyfán nőnek.

Az *Andricus lucidus*, melyet szintén a rügygubacsok közé számítanak, s melyet rügygubacs képében Csereviz erdeiben a *Qu. sessiliflora*-val gyűjtöttem, a tölgyek makkcsészéjéből szintén fejlődik. A hol a makkgyümölcs kocsán-talan, a jelenség nem oly szembetűnő, mert a nyeletlen makkot vagy rügyet az *Andricus lucidus* gubacsának szálai el-rejthetik. Ellenben ha a gyümölcs kocsános, akkor az *Andricus lucidus*-nak a makkcsészéjéből vagy a virágrügyből való fejlődése kétségtelen, mert a kocsánon rendszeren a makkok jelennek meg.

Temesmegyében a Maros és Ujfalu (Neudorf, Hidegkút mellett) közt a réten van néhány mocsárfa (*Quercus Robur* L.) Az *Andricus lucidus*-t itt szedtem legelőször, s a gyümölcskocsánon az egyik makkot a makkcsészével együtt el-

takarja, mellette még két fiatal gyümölcs látható. Budán a Hüs-völgyben az 1886-ki őszen egy *Qu. Robur-on* csak zsiros gubacsot (*suska*, *Cynips calycis*) meg az *Andricus lucidus* láttam, ezek ennek a fának különben is szűk termését egészen deformálták. A kis makkcsészét az *Andricus lucidus* gubacs fénylő szálai közt látni. A bezdáni erdőben a mocsárfának egyik makkcsészéjéből az egyik oldalon *suska*, a másik oldalából pedig *Andricus lucidus* gubacs nőtt ki.

Pironkay Béla, uradalmi ispán ur, Dénesfáról Sopron-megyéből, a Természettudományi Társulat titkárságának *Qu. Robur*-ral (itt tölgy vagy tölfa), meg a cserrel a *Qu. lanuginosa*-ának azt az alakját küldötte, melyet én „Budapestnek és környékének növényzete” című munkámban var. *dasyclados* néven említék. Ez a pelyhes tölgynek (*Qu. lanuginosa* Lam.) kocsános fajtája, Dénesfa környéken csoportfának neveznék. Csererdőben szálonként nő. Kérgén a repedések kisebbek, mint a mocsárfáén, színe kissé világosabb. Fája (*lignum*) inkább a mocsárfáéhoz, mint a cserfáéhoz hasonló.

Ennek a *Qu. lanuginosa* var. *dasyclados*-nak egyik kocsánján szépen kifejlődött közép nagyságú makk van, mellette még egy kisebb látható. Az ellenkező oldalon a makkcsészéből az *Andricus lucidus* gubacs nő ki, s ezen a helyen a makkcsésze kicsorbult.

Az *Andricus lucidus* mellett, mint ezekből látni, a makk kifejlődhetik, de egészen el is pusztulhat. Ez a gubacs tehát nem olyan hasznos, mint a *suska* vagyis a zsiros, avagy cserző gubacs, sőt ha seregesen jelentkezik és a makkot elpusztítja, az erdészeti kártevője is lehet.

2. A közül a sokféle gubacs közül, mely a tölgyeken képződik, hasznosságáról leginkább kiválik a *suska* vagy zsiros gubacs. A felvidéki magyarok meg a felvidéki magyar városok

(Losoncz) piaczn suská-nak nevezik, épen azért én is ezt a szót használok, mert ettől a néptől a suska szót, hogy ne használja, eltiltani nem lehet, s a suska a többi nem hasznos gubacscsal olyan ellentét, hogy önálló magyar műszavának kellene lennie, mint németben a „Knopper“. Ha a gubacs a többi nem hasznos gubacs közös szava, a „Knopper“-nek is kell önálló, külön nevének lenni. A kifogástalan műszónak egy szóból kell állania. „Zsiros gubó“ vagy „cserző gubacs“ nem egy szó. A „suska“ összetételre is alkalmas pl. suskadarázs; ellenben, ha azt mondom zsiros gubódarázs vagy cserző gubacsdarázs, bizonyosan azt jelenti, hogy a darázs a zsiros és a cserző nem a gubacs.

3. A *Cynips superfetationis* Gir. nevű ritka makkgubacs¹⁾ Bezdán tölgyerdeiben, ugylátszik, nem ritkaság. 1885. augusztus havában Scultély erdőmester ur itt többet gyűjtött. A mocsártölgy, de *Qu. hiemalis* Stev. fajtája makkcsészéjének a szélén is mintegy négy ily gubacskörben sorakozik, a makkcsésze szélén apró csucsorodások képében jelenik meg, a honnan pedig már lehullott, ott a makkcsésze szélén lyukak maradnak, mintha a makkcsésze szélét valami kirágta volna. Némelyiknek a felszine hálózatosan gödrös. A *Qu. pendulinán* Zágrábban is nő.

4. Végre megemlítem, hogy Bezdánban Teschler erdész urnak gubacsgyűjteményéből olyan makkgubacsokat is válogattam ki, a melyekről az a gyanúm, hogy a *Cynips argentea* Hartig meg a *C. Hungarica* Hart. rüggubacsoknak makkcsészéjéből fejlődő alakjai. Az alakbeli hasonlatosság, valamint e makkgubacs nagysága is erre a felvételre vezet.

Rákosi fűz (*Salix Rákosina* Borb.) Ezen a néven ismer-

¹⁾ Lásd Paszlavszky értekezését, a Mathematikai és természettudományi Értesítőben. II. kötet, 2—3. füzet.

tettem az „Erdészeti Lapok“ 1883. évfolyamának 724. l. a *Salix purpurea*-, meg a *S. cinerea*-nak (piroshímű és hamvas fűz) azt a fajvegyülékét, mely jegyeire nézve a szülők között megglehetős középhelyen marad, de a *S. purpurea*-ra mégis jobban ütött, ehhez jobban hasonló. A bécsi egyetem növény-tani intézetének „*Flora exsiccata Austro-Hungarica*“-ja a *S. Rákosi*-nát a budapesti Angyalmezőről 100 példányban terjesztette szét a tudományos gyűjteményekben és a botanicusok között. Bécsben a *S. Rákosi*-nát (megtartván mellette az én nevemet, mint a megnevezőnek a nevét, valamint a leírás legelső forrását, az „Erdészeti Lapok“-at is) „*S. Rakosiana*“-ra változtatták, Én a *Rákosi* nevet e fűz termőhelyéről szántsándékkal azért választottam, és ezentul is ezen a néven tartom fel, mert *S. Rákosiana* azt jelenthetné, hogy a rákosi fűzbokrot a Rákosi család tiszteletére neveztük így. Borbás Vince.

(—á—é—) **A galyfának visszahagyása a cserkéreghántó erdőkben.** A bádeni erdészeti egyesületnek 1885. augusztus havában Mosbachban tartott tárgyalásai alkalmával Roth zwingenbergeri erdőmester előadta, hogy ő kerületében 10 évnél még hosszabb idő óta a cserkéreg hántás céljából tarolt vágásterületen az összes galyfát visszahagyta. A galyak ugyanis nem engedik, hogy a lombot a szél elvigye, mi különben megtörténnék, a sarjak pedig erősebbek lesznek ott, hol galyfa maradt vissza. Ezt a tapasztalást szerezték a Leiningen-hercegi erdőgondnokságban is. E közléshez oly feltétel mellett járultak hozzá, hogy a galyfa visszahagyása csak akkor helyeselhető, ha nem lehet előnyösen értékesíteni, s ha azt fatolvajok sem lopják el, kik igen könnyen igen sok fiatal sarjat letaposhatnak.

(*Lnk.*) **A *Hylastes cunicularius* életmódja és irtása.** Ha luczfenyő ültetvényeinkben a *Hylobius abietis* pusztítólag kezd

fellépni, a sok óvó és irtó rendszabályok közül a helyi viszonyoknak legmegfelelőbbet alkalmazva, kellő költséggel és kitartással egy-két év alatt a pusztításnak elejét vehetjük. Nem egyszer azonban a kezelő erdész azt tapasztalja, hogy akkor a midőn a *Hylobius abietis* már csak szórványosan fordul elő, a luczfenyő csemeték mégis hol egyenként, hol pedig tömegesen megvörösödnek s elpusztulnak. Ezt a kárt már egy másik kártékony rovar, a *Hylastes cunicularius* okozza.

A *Hylastes cunicularius* a kis csemeték tövének s törzsük alsó részének körülragása által igen jelentékeny károkat tesz, sőt egész ültetvényeket is elpusztít. Az ellene való védekezésre szintén sok óvó és irtó rendszabályt ajánlottak már, mindezek azonban, ha közelebbről vizsgáljuk a dolgot, vagy igen költségesek, vagy a helyi viszonyok miatt egyáltalán nem alkalmazhatók. Így például: sziklás helyeken a tuskókat és gyökereket, mint ezen rovarok téli tartózkodási helyeit nem írthatjuk ki, de fogó árkokat sem áshatunk mindenütt, a megtámadott csemetéknek a rovarokkal együtt való kiszedése és elégetése pedig igen nagy költséget okoz.

Pekarek sziléziai főerdész az „Oesterreichische Forstzeitung“ idei február havi számában a következő egyszerű s szerinte legcélravezetőbb eljárását ajánlja a *Hylastes cunicularius* irtására.

Ő ugyanis azt tapasztalta, hogy a *Hylobius abietis* ellen kitett fogóhéjak alatt nyáron át egy *Hylastes* sem volt található; holott október vége felé a fogóhéjnak azon részei alatt, a melyek a lenehezítő kő által erősen a talajhoz nyomattak, nagy meglepetésére, gyakran 50—60 *Hylastes cunicularius* is talált. A rovar itt részint a héjba, részint a talajba furakodott be.

Ezen tapasztalat után a rovar pusztítása igen egyszerű, a mennyiben a kitett fogóhéjdarabok október vége felé össze-

gyűjtetnek s megfelelő helyen elégettetnek, önként értetik, hogy a héjak alatt levő s rovarokkal telt föld is, a mely úgy néz ki, mintha hangyák furták és turkálták volna össze, szintén az elégetendő rakásra teendők.

Mintán nyári döntéseknél a kéreg rendszerint lehántatik, költségbe csakis a kéregnek az ültetvényekbe való szállítása, ottani elhelyezése és ősszel való összegyűjtése és elégetése kerül, sőt azon esetben ha *Hylobius abietis* is kell irtanunk, a *Hylastes cunicularius* irtása mibe sem kerül, mivel ilyenkor nem kell egyebet tenni, mint a fogóhéjakat késő őszig künthagyni s azokat csak azután elégetni.

A fogó héjak helyeit czélszerű mellőlük vert karókkal megjelölni, hogy könnyebben megtalálhassuk őket.

Ugyancsak Pekarek főerdész még egy másik épily egyszerű és olcsó irtási módot is ajánl; e szerint a vágások minden hulladéktól tökéletesen kitakarítandók s csakis egyes kisebb galy- és hulladékcsomók hagyandók a vágás területén, a melyek aztán késő ősszel elégettetnek, mert a *Hylastes cunicularius* más kártékony rovarokkal együtt ezen kint hagyott hulladék csomók alatt, azok kéreggel fedett galy- és hulladékrészein találhatók fel, a melyek a talajhoz nyomatnak s ennél fogva folytonosan, többé-kevésbé nedvesek maradnak.

(*J. L—a.*) **A halaknak erős pusztulása zivatarok után** általánosan ismeretes jelenség, kivált ha a halak elzárt helyeken tartatnak. Így a „Mit. des Ostpreuss. Fisch. V.“ szerint múlt év junius havában egy pannerdeni halkereskedőnek a hollandi határon fekvő haltartójában, melyet a Rajnának egy holt ágában rendezett be, egy hosszan tartó vihar alkalmával 4000 font hala pusztult el.

(*J. L—a.*) **A szarvasgomba mint erdei mellékhasználat.** A niederlandi erdőgondnokság (Hannoverben) egyik jelentékeny jövedelmi forrását képezi a szarvasgomba használata. Ez az

erdőgondnokság, a melynek területe 5800 *ha*, s részben állami, részben pedig társulati erdőket foglal magában, legnagyobb részt jura és triasz mész eredetű talajjal bir, s a szarvas gomba itt csaknem kizárólag ezen a talajon fordul elő. A fajt illetőleg általánosan elterjedt a *Tuber excavatum*, bár az *Elaphomycetes granulatus* is előfordul, mely azonban nem ehető. A szarvasgomba itt főleg a délibb, melegbb hegyoldalakon a bükk, itt-ott, gyertyánnal elegyített szálerdőkben tenyészik legjobban. Az aratás, vagy mint itt nevezik — „szarvasgomba vadászat“ — szeptember és október hónapokban tartatik meg. Az évi termés bérlet útján lesz értékesítve, s az érette befolyó bérösszeg 670 forintot tesz ki. Mellesleg felemlithető, hogy Hannoverben a szarvasgomba vadászat jogát számos magán és testületi erdőben, kisebb királyi haszonvétel czimén, a kincstár gyakorolja.

(—á—é—) **Svájcz vadállománya az 1885-dik évben.** Svájcznak zerge állományát 8487 db-ra becsülik. Ebből legtöbb — 2850 db — esik Graubündenre; Bern kantonra 1120 db, Glarusra 900 db, Freiburgra 850 db stb. esik. Az őzállományt azonban csak 106 db őzvadra becsülik, mely szám elenyésző csekély oly országhoz képest, melynek 800.000 *ha* erdőterülete van.

(—á—é—) **A puskaagyban nem jó töltéseket tartani!** Nem régiben egy középponton gyuló vadászpuska elsütése következtében két töltés (patron), mely a puskaagyában, az arra szánt tartóban egymás mellett volt elhelyezve, explodált. A robbanás természetesen kiszakította az agy jobb oldalát, s a fát és vasat messzire széthányta. Szerencsére vadászunk nem szenvedett veszedelmes sérülést, mindössze füldobrázkodással és dagadt arczczal menekült. A tartóban volt még egy töltés, mely feltűnő módon, de szerencsére a más kettővel nem robbant el.

A puska csaknem egészen új volt, szilárd szerkezetű, s golyós váltó-cső beillesztésére készítve. Sejthető, hogy a szóban lévő robbanás az által idéztetett elő, hogy a töltés készítésénél a közönségesen használt gyújtó anyag helyett dinamitnemű anyag jutott be, mely tudvalevőleg kisebb rázkódásra is felrobban. Ez intésül szolgálhat arra, hogy a töltések készítésénél nagyon kell vigyáznunk; ha a fojtás a hüvelyben megszorul, jó lesz nemezt vagy más puha tárgyat a hüvely alá tenni. Másfelől pedig az is következtethető, hogy kész töltéseknek közönséges puska-agyba való elhelyezése nem tanácsos, mert a vadászra könnyen veszedelmet hoz.

Eddig tart a közlemény, melyet a „Forstliche Blätter“ című szaklapból veszünk át. A nevezett folyóiratnak egyik szerkesztője B o r g g r e v e némi megjegyzést fűz hozzá. Szerinte azon kétségtelen előnyért, mely több okból a puska-agyban tartott, s tehát kéznél lévő néhány töltéssel jár, nem kellene mindjárt pálczát törni a dolog felett, mert flanell daraboknak a töltés hátsó részéhez való szilárd beillesztése által, emberi számítás szerint, a felrobbanás veszélye elkerülhető. További teendő pedig a töltés hüvelyek gyújtó anyagának megvizsgálása, s a könnyen robbanók gyárának közzététele lenne, hogy így a gyárosok a tulságos könnyen felrobbanó anyagok alkalmazásától visszatartassanak. Mert a gyárosok nagyon is hajlandók könnyen gyuló anyagot használni, hogy a gyárukból kikerülő töltések „csütörtök“-kel rosz hirbe ne hozzák gyárukat.

Magyarosodunk. Stassevits József m. kir. főerdész és az Országos Erdészeti Egyesület alapító tagja, vezetéknévét „Bélai“-ra és Balbach János m. kir. erdész, ugyancsak az Országos Erdészeti Egyesület alapító tagja, vezetéknévét „Baltai“-ra változtatta. Éljenek!